

Олександр НЕКЛЕСА

викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ОБҐРУНТОВАНOSTІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Серед інших фундаментальних складових науки кримінального процесу існують кримінальні процесуальні гарантії, які мають розглядати як складову кримінальної процесуальної форми разом із встановленим законом юридичними процесами та умовами [1, с. 16]. Постійний аналіз сучасного кримінального процесуального законодавства, а також позицій права, що містяться в рішеннях судів України та Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), дає підстави зосереджувати гарантії, що передбачають законність та обґрунтованість проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). До них належать вимоги стосовно: наявності підстав для їх проведення; кола суб'єктів, уповноважених на їх проведення; тимчасового характеру їх проведення.

Аналізуючи вимоги щодо наявності підстав проведення НСРД, слід розглянути ст. 246 КПК, враховуючи зміст якої, проведення НСРД є законним коли існує наявність справжніх, юридичних та матеріальних підстав. Таким чином, існуючі підстави містяться в частині другій зазначеної статті, і вона передбачає те, що здійснення цього різновиду СРД допускається лише у випадках, коли відомості про злочин і особу, що його вчинила, немає можливості отримати другим чином, окрім як завдяки здійсненню НСРД. Така вимога встановлює свій прояв і в інших нормах закону. Зокрема, ч. 2 ст. 248 КПК, відображено перелік відомостей, що мають бути вказані в клопотанні про дозвіл на проведення НСРД, зобов'язує слідчого, прокурора, які звертаються до слідчого судді з відповідним клопотанням, відобразити аргументовану неможливість отримання інформацію про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб (п. 7 ч. 2 ст. 248 КПК). Також, відповідно до пункту другого частини третьої цієї ж статті, слідчий суддя повинен надати дозвіл на проведення НСРД у випадку, коли слідчий, прокурор зміг аргументувати, що під час такого проведення є вірогідність отримати докази, які матимуть беззаперечне значення для з'ясування обставин злочину та встановлення осіб, що його вчинили.

Частина 2 ст. 246 КПК встановлює матеріальну підставу для проведення

НСРД – можливість законного проведення більшості таких дій лише у випадках досудового розслідування кримінальних проваджень щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Лише окремі види НСРД не відносяться до такого правила, коли необхідно установити місцезнаходження радіоелектронного засобу та/або здійснити зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин у випадках дозволу її власника, або іншого законного володільця.

Під час розгляду матеріальної підстави проведення НСРД слід звернути увагу на проблемні питання, що стосуються визнання в якості доказів результати проведених НСРД у кримінальних провадженнях щодо злочинів невеликої тяжкості, коли першочергово ці провадження були внесені до ЄРДР за фактом вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

У цьому питанні цілком аргументованим видається висновок, якщо були аргументовані підстави для обґрунтованого припущення щодо вчинення особою діяння, яке кваліфікується відповідно до закону про кримінальну відповідальність як тяжкий або особливо тяжкий злочин на момент проведення НСРД і в подальшому, якщо у процесі досудового розслідування кваліфікацію злочину було змінено на ту, що передбачає відповідальність за нетяжкий злочин, то фактично отримані дані в результаті здійснення НСРД, мають бути доказами в такому кримінальному провадженні. У випадку відсутності підстав для кваліфікації діяння як тяжкого чи особливо тяжкого злочину, то отримані під час проведення НСРД фактичні дані не можуть бути визнані в якості доказів [2, с. 160].

Переходячи до характеристики вимог щодо кола суб'єктів, уповноважених на проведення НСРД, відзначимо, що згідно з ч. 6 ст. 246 КПК, вказані дії має право проводити слідчий, що розслідує кримінальне провадження, або за його дорученням – оперативні підрозділи, які мають законні повноваження. На думку окремих науковців та практиків присутнє суперечливе ставлення до наділення слідчого правом безпосереднього проведення НСРД. Наразі наприклад, на думку Глушка А. П. та Строкова І. В., збільшенню можливостей слідчого сприяє об'єднання слідчої та розшукової діяльності, яка відкриває можливості установлення нових засобів збирання доказів [3, с. 140-145].

У контексті розгляду наступної вимоги – тимчасового характеру проведення НСРД – доцільно зазначити, що КПК позначає початковий та максимальний строк проведення окремих НСРД в залежності від особи, яка їх санкціонує. Враховуючи правові позиції ЄСПЛ з цього аспекту, відзначимо, що на його думку надання правової переваги органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права.

Отже, щоб забезпечити особі достатній захист від протиправного втручання в її життєвий простір, законодавство повинно конкретно визначити

межі такої переваги, наданої компетентним органам, і порядок її здійснення, з урахуванням законної мети даного заходу. У тому разі ж, коли закон не містить вказівки, зокрема, і щодо строків обмеження прав особи, ЄСПЛ констатує неналежну «якість» подібних правових положень (п. 49, 51 рішення у справі «Волохи проти України» від 02.11.2006 р.).

Список використаних джерел:

1. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації процесуальної форми у кримінальному судочинстві: монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. 304 с.
2. Панова А. В. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні: монографія. Харків : Право, 2017. 256 с.
3. Глушко А. П., Строков І. В. Негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні: проблемні питання проведення. Право і суспільство. 2013. №3/2013. С. 140-145.

Володимир ОГУРЧЕНКО

кандидат юридичних наук,
докторант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЩОДО ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ФУНКЦІЙ
ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

Аналіз нормативно-правових актів дозволяє прийти до висновку, що нормативно-правову основу забезпечення оперативно-розшукової функції Національної поліції України складають Закони України «Про Національну поліцію України» та «Про оперативно-розшукову діяльність» [1].

Що стосується відомчого забезпечення визначення оперативно-розшукової функції Національної поліції України то до нього слід віднести наступні нормативно-правові акти:

– наказ МВС України від 05.05.2016 № 07 «Про затвердження Інструкції про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України»;

– наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні»;

– наказ Національної поліції України від 09.11.2015 №83 «Про затвердження Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної